

"תמליכוני עליכם"

סיכום מעשי מתומצת מדברי הראשונים והאחרונים ביסודות עבודת ראש השנה עם פרטי העבודה והכוונה בעת שמיעת התקיעות ובעת אמירת מלכויות וזכרונות ושופרות

הקדמה

מלחמת שרי האומות וישראל על מלכות ה'

כולם יודעים כי ר"ה הוא יום הדין שבו כל יחיד ויחיד נידון. אבל לא כולם יודעים שבר"ה יש גם מלחמת עולם נוראה! וכפי שהאר"ך בזה הנצי"ב ב"העמק דבר" (ויקרא כג, כד) שכל ר"ה יש מלחמה כללית בין שרי אומות העולם לכלל ישראל, והקב"ה בא לשכון כבוד בישראל, וממליכים אותו במלכויות וזכרונות ושופרות, והם הכלי זיין של ישראל. ובוהו אנו מנצחים את כח הדין הלוחם בכלל ישראל, אם מעט ואם הרבה. (האר"ך בזה הנצי"ב עוד ביקרא טז, טז ושם כט).

והביא שם שכן מבואר במדרש רבה (ויקרא כא, ד) על פרק "לדוד ה' אורי (בר"ה) וישעי (ביוהכ"פ) ממי אירא", שפרק זה אמר דוד על המלחמה עם שרי האומות בימים הנוראים. "בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי" אלו שרי אומות העולם שבאין ומקטרגין על ישראל לפני הקב"ה ואומרים לפניו: הללו והללו עובדי ע"ז, ומגלי עריות, ושופכי דמים וכו'. אמרו ישראל לפני הקב"ה: אם תחנה עלי מחנה של שרי אומות העולם (וי"ג מחנה של הס"מ) לא ירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. (פי' ב"בזאת" יבא אהרן אל הקודש בעבודת יוהכ"פ). - הרי שבר"ה (ויוהכ"פ) יש ממש מחנה של שרי או"ה שעומדים נגדנו למלחמה.

וביאר הנצי"ב דזה ברור שאין מלחמתן של שרי או"ה עם כל יחיד מישראל, כי מה להם עם היחידים, אלא ע"כ המלחמה היא על כלל קיום האומה, ואם יהיו נשלטים ביד או"ה או שמלכות ה' תמלוך על כל העולם! וכעין זה כתב האבודרהם בשם בעל המנהגות שזה גופא ענין השופר לעורך אותנו על המלחמה בשמים עם המקטרגים, וז"ל: "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, והמלך כשרוצה להלחם משמיע לעמו: הכינו כל כלי המלחמה כי ביום פלוני נצא להלחם, וכך ציוה הקב"ה: הכינו לכם תשובה ומעש"ט שהם כתרס בפני הפורענות וכו' במלחמה בין הקטיגורים לסניגורים.

וביאר שם הנצי"ב דממילא יש ב' עבודות בר"ה: א] עבודת היחיד של תשובה, לדין הפרטי של כאו"א. ב] עבודת הציבור של מלחמה בשרי האומות, על ידי המלכת הקב"ה עלינו ושאר הכלי זיין של מלכויות וזכרונות ושופרות, וכפי שיבואר להלן בס"ד.

ביאור ענין המלחמה בשמים

כידוע, לכל אומה יש שר בשמים, וכל מלחמה שיש כאן למטה בארץ מתחיל לפני כן במלחמה למעלה בשמים בין שרי אותם אומות. וכמו שמצינו בגמ' (ברכות ז.) "יהי רצון שתשים שלום בפמליא של מעלה" ופירש רש"י: בחבורת שרי האומות, שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם, תיכף יש קטטה בין האומות, כדכתיב בדניאל "ועתה אשוב להלחם עם שר פרס". (ועיין יומא עו. על אותה מלחמה שבין דניאל לשר של פרס עד שבא מיכאל לעזור לו, וגבריאל סינגר על עם ישראל ובזכות זה ניצלו). - וכך כל נצחון של אומה היא רק לאחר שניצחו את השר שלה למעלה. וכדאיאת במדרש (שהש"ר ה, ט) "אין הקב"ה נפרע מאומה עד שנפרע מהשר שלה תחילה".

ואמנם פשוט שהקב"ה יכול ברגע אחד לכלות את כל שרי או"ה, אבל הקב"ה הנהיג שהכל יהיה במשפט וכל הבריאה תתנהל על פי מעשי עם ישראל, והמלחמה בין השרים בשמים איננה על ידי רובים ומקלות, אלא על ידי זכויות ועוונות, וע"י קטרוג בישראל, כי החטאים של ישראל הם שנותנים את הכוח לשרי או"ה ולס"מ.

וא"כ פשוט שכמו שכל הדברים נגזרים בר"ה על כל יחיד ויחיד, כך גם על כלל הציבור, נגזר בר"ה איזה אומה תשלוט במי, והאם בשנה זו תהיה הגאולה ותתגלה מלכות ה' בעולם, או שח"ו עם ישראל ישארו בגלות תחת שליטת שרי או"ה. וזהו הנידון הגדול העיקרי שיש בר"ה. על המצב של כללות עם ישראל, וגילוי מלכות ה'.

הנצחון תלוי בעבודתנו בר"ה

וא"כ בר"ה שבו כל באי עולם נידונים - וגם אומות העולם - ברור שכל שרי או"ה באים עם טענותיהם ותביעותיהם וקטרוניהם על חטאי ישראל, ורוצים לתפוס את השליטה עלינו, ויש מלחמה נוראה בין כל השרים בשמים, בינם לבין עצמם, ובין ישראל.

ומכיון שהקב"ה הנהיג שכל הבריאה מנוהלת על פי מעשי ישראל, ממילא בנו תלוי כל נצחון המלחמה הזו, ולא רק בעבודתנו במשך כל השנה בריבוי זכויות ובמניעה מעבירות, אלא גם בעבודתנו בר"ה עצמו, הקב"ה נתן לנו כוח עצום בניהול כל המלחמה, על ידי כלי זיין המתאימים למלחמה זו, ו"אשרי העם יודעי תרועה" - רק לנו הקב"ה גילה את אותו הכח העצום של כלי זיין שיש בתקיעות יחד עם המלכויות וזכרונות ושופרות. וממילא פשוט שבמצב כזה שכל עם ישראל נמצא במלחמת עולם על עצמו. ועל גילוי מלכות שמים, בודאי אין הזמן מתאים לעסוק בעצמו ומשפחתו אלא במלחמה הגדולה עבור כלל ישראל ועבור השכינה הק' בבחינת "תנו עוז לאלקים".

ובזוה"ק (פר' פנחס רלא). מפורש שהדין הראשון שכל אחד נידון בר"ה הוא על כבוד שמים, כמה אדם זה כיבד את ה', וכמה הוא דואג על כבוד שמים שלא יתחלל!

בשנה זו במיוחד יש להתחזק במלחמה!

כעת במיוחד חובתנו להתחזק בכל כוחנו במלחמה זו, כיון שראינו שבשנים האחרונות אירעו דברים משונים בעולם, ולפתע החלו בזה אחר זה מהפכות פנימיות בהרבה מדינות, והמלכים והשולטים עשרות שנים נפלו בבת אחת. ודבר משונה זה מראה לנו שגם בשמים כעת ישנם הרבה מלחמות בין שרי או"ה! וכדברי רש"י הנ"ל "שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם, תיכף יש קטטה בין האומות", וכפי שכתב אחד מקדמוני המקובלים בספר "ברית מנוחה" (אשר הארי"ל אמר עליו שכל דבריו ברוח הקודש), שקודם הגאולה תהיה מהומה גדולה בכל הממלכות, ושעל אותו זמן נאמר (ישעי' יט, ב) "וסכסכתי מצרים במצרים ונלחמו איש באחיו ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה בממלכה".

וביאר שם שענין המהומות הרבות והמלחמות העצומות שיהיו למטה בארץ, ענינם להודיע לעם ישראל מה שנעשה באותו העת למעלה בשמים! שנדע שמלחמה גדולה ועצומה בלי תכלית יש באותו זמן בשמים עם שרי האומות ומלאכי המשחית נגד אור הגאולה המתפשט למעלה במהירות, כאשר קרב זמן האומות לקבל את עונשם על כל מה שעשו לישראל במשך הדורות.

(הובא בשומר אמונים מאמר הגאולה פ"ח).

ובשנה זו במיוחד, אחר שלדאבוננו ראשי המדינה היהודית הכריזה מלחמה ר"ל נגד ה' ושומרי תורתו ה", מוטל עלינו חובה כפולה ומכופלת להתחזק וללחום בכל כוחנו למען כבוד ה' - וז"ל הח"ח: "בודאי למעלה ישנם אלפי אלפים מלאכים פרקליטים, המלמדים זכות עלינו ודוחקים למהר קץ הגלות. ולעומתם, מתגברים אלפי אלפים מלאכים מקטרגים המעוררים חובה עלינו וחפצים לאחר קץ הגלות שימשך עוד איזה זמן, האם עלינו כעת לשבת בחיבוק ידים? מי יודע אם יתרבו הזכויות או ח"ו העונות, וכל אחד ואחד יחשוב שבו תלוי הדבר להכריע לכאן ולכאן על ידי מעשיו!" (אגרות ומאמרים ג).

החיוב לדאוג לצער השכינה ובעיקר בר"ה וביוהכ"פ

יודעים דברי הזוהר הק' שצווח על כך שמוטל עלינו חיוב גדול לבקש את מלכות ה' ולשוב בתשובה מחמת זה שהשכינה הקדושה נמצאת כביכול בבית האסורים, ורק בידינו נתון האפשרות להוציאו ע"י תשובה ובקשת מלכותו, ובמקום זה כל אחד דואג וחושב רק על עצמו ואפילו בימים נוראים! וז"ל:

[תקוני זוהר, תקון ו] "זוי לון לבני נשא דקוב"ה אסיר עמהון בגלותא ושכינתא אסירת עמהון, ואיתמר בה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, ופורקנא דילה דאיהי תשובה תליא בידיהון וכו', ויפן כה וכה וירא כי אין איש דיתער בתיבתא לתברא בית האסורין דילהון אלא איש לדרכו פנו בעסקין דילהון בארחין דילהון איש לבצעו בבצעה דהאי עלמא לירתא האי עלמא. וכולהו צווחין בצלותין ביומא דכיפורי ככלבים הב הב לנא סליחה וכפרה וחיי, ולא אית מאן דקרא ליה בתיבתא דיחוור שכינתא לקוב"ה".

ומצאנו בחז"ל שיש תביעה נוראה על הצדיקים בענין זה (פסיקתא דרבי מאמר גילי סי' לד והובא הרבה בספרי הח"ח): אמר הקב"ה לצדיקי דור ודור: לא יפה עשיתם שחיבתם לתורתו ולא חיבתם למלכותו! שבועה היא מלפני שכל מי שמחכה למלכותי אני מעיד בו לטובה!

נצחון מלכות ה' תלויה בנו!

מוהר"ח מוואלוז'ין זצ"ל בדרשתו הנוראה לימי הסליחות, (שכפי המפורסם גם לבניה גדולה בביהמ"ד - נדפס בסיס נפש החיים), האריך בענין הנ"ל, והביא את דברי המדרש שכנסת ישראל מבקשת מהקב"ה "השיבנו ה' אליך", והקב"ה משיב "שובו אלי ואשובה אליכם", וביאר שם את הסיבה לכך שהקב"ה מתעקש כביכול שדווקא אנחנו נתחיל בתשובה, מהטעם הנ"ל כי אין הקב"ה נפרע מאומה עד שנפרע מהשר של תחילה, ושרי האומות והס"מ מקבלים את כוחם וחזיונם מהעבירות שלנו, וא"כ כל אריכות הגלות היא מחמת העוונות שלנו, שאנחנו עצמינו מוסיפים כח לשר האומות הס"מ ע"י חטאינו, ואנחנו משליטים אותנו על עצמינו!

משל נורא

והביא על זה הגר"ח מוואלוז'ין משל נורא, שמזעזע לחשוב על מצב נורא כזה, אבל לדאבונו כך היא המציאות! - **משל ליתומה** שהיתה בויה ושפלה מושלכת ברחובות, וריחם עליה איש אחד ואספה לביתו, ואח"כ חמל עליה ונשאה לאשה, אבל לא עברו ימים מועטים עד שמרדה בו, וגרשה אותו מביתו החוצה, והוא עומד בחוץ ודופק על הפתח ומבקש ומתחנן לה פתחי לי אחותי וכו'.

וכך כביכול היה איתנו, הקב"ה חמל עלינו והוציאנו ממצרים ולקחנו לעם, ואח"כ במתן תורה היה "יום חתונתו" עם ישראל, ולבסוף בגלל חטאינו גרמנו לגלות השכינה, וכביכול היא אינה יכולה לשוב מעצמה בגלל חטאינו, והאפשרות להחזיר את השכינה למקומה תלויה בנו. שאנחנו נתת לה את הפתח. ואין לשער את גדול צער השכינה מחמת עוונותינו, וכפי שאמר המגיד לבית יוסף שאם היית יודע ומרגיש גדול צער השכינה מעוונותיך לא היה ערב לחיכך שום מאכל וכו'. והשכינה כביכול עומדת בחוץ ומתחננת אלינו להשיב אותה למקומה. עכת"ד.

וזו סיבה נוספת לכך שעיקר עבודתנו ברה"ק צריכה להיות למען כבוד שמים, שהרי אנחנו עצמינו גורמים לכל גלות השכינה ולצער השכינה, מחמת חטאינו. ואין זה רק מידת חסידות גרידא, אלא חוב גמור על כולם, שהרי חז"ל תיקנו לכל עם ישראל שעיקר תפלתם ברה"ק יהיה על כבוד שמים.

עבודת התפילות ברה"ק באופן כללי

א] הכלי זיין לנצח את המלחמה בשמים:

מלכויות זכרונות ושופרות

נתבאר בנצי"ב שהמלכת ה' במלכויות זכרונות ושופרות הם הכלי זיין לנצח את שרי או"ה המקטרגים על חטאינו! ויש להביא ראיה נפלאה לדבריו מהמבואר בגמרא (תענית יז.) שבכל השנה כשיש ח"ו מלחמה יש דין להוסיף בתפילת שמונה עשרה ברכות מלכויות זכרונות ושופרות! וע"ע בגמרא (נ"ד) דכל אדם בשעה שהוא מתפלל מוסף ברה"ק זהו שעת הדין הפרטי שלו. ואז מקטרגים עליו, וביאר רש"י כיון שאז הוא אומר מלכויות זכרונות ושופרות, הרי שזה הוא המלחמה!

ובעצם דבר זה מפורש כבר בגמ' דאמירת המלכויות יכולה להביא לתוצאה שנוכה שבפועל הקב"ה ימלוך עלינו בגלוי "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" דהיינו כדי שתזכו שבפועל אמלוך עליכם! (על אותו משקל של שאר דברים שהזכירו שם בגמ' "הקריבו לפני עומר כדי שתתברך תבואה שבשדות, ונסכו לפני מים בהג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, וד"ק).

ונראה לבאר מעט את הענין, איך המלכויות זכרונות ושופרות הם ממש כלי זיין. דהנה מציינו כמה דברים שהם כלי זיין במלחמה בשמים:

א) תפילה: מציינו מפורש בתורה (בראשית מח, כב) "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשת", ומבואר שם בתרגום (וכע"ז ברש"י): "בצלותי ובבעותי". הרי שהתפילה והבקשה היא החרב והקשת לנצח!

ב) ברכה: בגמרא (נויר סו.) מבואר שגדול העונה אמן יותר מן המברך, ואמר על כך רבי נהוראי: השמים כך הוא, תדע שהרי גוללירים מתגרין במלחמה וגיבורים נוצחים, (פירוש, שקודם החיילים החלשים הולכים להתגרות במלחמה באויב, ואז באים הגיבורים אחריהם. ומנצחים). ופירש שם המהרש"א, שכל ברכה היא ממש כמלחמה, כיון שבשמים יש לאדם מקטרגים שלא ליתן לו מזונותיו בריח, והברכות הם מליצי יושר וסיניגורים טובים נגד המקטרגים, ולכן האומר ברכה הוא ממש כגולליר

היורד למלחמה, והעונה אמן הוא כגיבור המנצח את מלאך המושחת המקטרג. ויש ללמוד מכאן את חשיבות הריכוז בחזרת הש"ץ בכלל, ובשעת אמירת מלכויות זכרונות ושופרות בפרט, כי בעניינת האמן מנצחים את המלחמה!].

ג) תורה: זה לשון הרמח"ל (בדרך עץ החיים): "אין לך דבר המחליש כח הסטי"א כי אם עסק התורה, כי לימוד התורה הוא סם המות לסטי"א, ולנו סם חיים, והתורה הוא ראש לכל התיקונים".

ד) תשובה: כל עבירה שאדם עובר בורא לו קטיגור משחית. אבל כשהאדם עושה תשובה הרי הוא מכלה והורג את אותו המשחית. (תומר דברה א, ב). ומכלה את כל הטומאה, ומתקן את כל העולמות כמקודם, וביתרון אור חדש מעולם התשובה (נפוחי ש"א ספ"ב).

ה) אמונה ובטחון בה': בגמ' (ב"ב עג.) ובמהרש"א שם (ד"ה אשתעו וד"ה דמתחיו) נתבאר דכל אומה שרוצה להטביע את עם ישראל, מגיעה מכוח השר של אותה האומה, והדרך לנצח אותה הוא על ידי שמכים אותה במקל שחוקק עליו שם ה', והיינו להשען רק על אבינו שבשמים, והאמונה בה' עם התפילה על גילוי כבוד ה', זהו המקל בו אנו מכים את השר של האומה העומדת עלינו. -

ובפרט אמונה ביחוד ה' וקבלת עול מלכות שמים, הוא כוח עצום נגד כל המזיקין. כמב' בגמ' (ברכות ה.) שכל הקורא ק"ש כאילו אוהו חרב של שתי פיות בידו, ומזיקין בדלין ממנו. וידוע הגמ' (הולין יז.) על כוחו של "אין עוד מלבדו", וכמבואר בסגולה הנפלאה של הנפש החיים (ש"ג פ"ב).

ודבר זה מפורש גם במשנה במסכת ר"ה (כט.) "זכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' אלא שכל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים". - ולפי הנ"ל שבכל ראש השנה יש מלחמה, והנצחון הוא על ידי השופר יחד עם המלכויות זכרונות ושופרות, מובן היטב הקשר של משנה זו למסכת ראש השנה ולמשנה הקודמת המדברת על כוונה בתקיעת שופר, כי היינו חק ממש! (ועיין בפ' המשניות להרמב"ם שם).

כעת מובן בפשיטות חלק מהדרכים של הכלי זיין שבמלכויות זכרונות ושופרות. כיון שכל ענינם הוא תפילה על גילוי מלכות ה' וזכירתנו לטובה וכו'. וכל אחד הוא עם תוקף ועוצמה של ברכה בפני עצמה. ובתוך הברכה אומרים ' פסוקים מהתורה על אותו הענין, שזהו הכח החזק ביותר להאיר את אותם האורות. יחד עם תשובה שהורגת את כל המקטרגים שנבראו מאיתנו. ויחד עם חיזוק האמונה בה' וביחודו. וכמבואר במהרש"א (ר"ה לב. ד"ה כי ה') **שמלכויות זכרונות ושופרות ענינם לחזק בנו את ג' עיקרי האמונה** [היסודיים כמבואר בס' העיקרים] שהם **מציאות ה' שכר ועונש. ותורה מן השמים,**

ב] אחד העבודות העצומות של ר"ה:

לצייר בליבו שמוסר נפשו על קידוש ה'

ישנו עוד כלי זיין שכוחו עצום מאוד להחליש את כל הסטי"א, ובאמת זהו אחד מיסודות עבודת יום ראש השנה, והוא שבמחשבתו ובלבבו יסכים למסור נפשו ממש על קידוש ה'. ומכיון שרבים אינם יודעים מכך, ראוי להאריך במקורות ויסוד דבר זה.

א. מבואר בחז"ל שבכל הקרבנות כתוב "והקרבנתם עולה", ובראש השנה כתיב **"ועשיתם עולה" מכאן שברה"ה על האדם לעשות את עצמו לעולה.** וכתב המשנה ברורה (תקפא סק"ז): "ברה"ה כתיב "ועשיתם עולה" ללמד שיעשה אדם עצמו ברה"ה כאילו מקריב הוא את עצמו, ולכן קבעו ד' ימים לפני ר"ה לבקר על מומי חטאתו ולשוב עליהם".

ב. אחד מעבודות היום הוא המלכויות, ובו קבלת עול מלכות שמים וקריאת שמע. והנה בכל אמירת ק"ש כבר מציינו שחלק גדול מהעבודה שבו הוא המסירות נפש. וכלשון השו"ע (סי סא ס"א) שצריך לקרוא קריאת שמע באימה וביראה ברתת ובויע. ופירש המ"ב (סק"ג) דהיינו **שיכוין לקבל עליו עול מלכות שמים להיות נהרג עקד"ה,** וכשיכוין כך ממילא הוא כבר יזיע ממש, וכך תהיה קריאתו באימה וביראה רתת וזיע.

זהו לשון הרשב"א: (שו"ת ח"ה סי' מג.) והכלל, שצריכין אנו לקבוע בנפשו הסכמה מוחלטת בכל עת שנקרא ק"ש, שאנו מסכימים למסור כל תאוותינו וחשקי לבנו וכל נפשנו עד נגילת נפש וממון על יחוד ה' וקבלת מלכותו. **ושנצייד בלב כאילו באנו לידי כך וקיימנו.** והוא אומר "כי עלך הורגנו כל היום". וכי אפשר ליהרג כל יום? אלא שבכל יום שאנו קורין בק"ש ובכל נפשך ומסכימים על כך הרי הוא כאילו הורגנו באותה שעה! (וראה בזה בארוכה ביסוה"ע ש"א פ"א, ובדרך ה' ח"ד פ"ד, ה.) - וא"כ ודאי שבעבודה המיוחדת של תמליכוני עליכם, כלול עד כדי מסירות נפש, וכמבואר להלן מהיסוה"ע.

ג. אחד מהזכויות הגדולות של ר"ה הוא **עקידת יצחק,** ומבואר במדרש (פס"ד פמ"א, ו) שזה היה ביום ר"ה, ועל זה אנו מתפללים במיוחד בזכרונות, ומבואר בגמ' (ר"ה טז.) "אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". ופירש הריטב"א שם דהקב"ה הבטיח לאברהם שכל זמן שבני מחזיקים בדרכיו יזכור להם העקידה, ולכן תוקעין בשופר של איל להראות שמתבין מצוה זו זכר לעקידה. ושהולכין בדרכיו. ואז מעלה אני עליכם כאילו אמרתי לכם לעקוד

עצמכם לפני ועשיתם. - ומשמע שרק אם הולכים בדרכי יצחק ומוכנים גם להעקד אז זוכים לכך שמעלה אני עליכם כאילו עקדתם לפני, וא"כ פשוט שזוהו אחד מעבודות יום ר"ה לילך בדרכי אברהם ויצחק ולחשוב בעצמנו שאף אנו מוכנים כעת לעקוד את עצמינו. וכן כתב רס"ג **שאחד מעניני השופר הוא להזכירנו עקידת יצחק** "וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת השם". וכן כתב היסוה"ע שבאמירת התפילה על זכרון העקידה יכוין שגם הוא מקבל על עצמו כעת להעקד במסירות נפש.

הפעולה העצומה שבמחשבה של מסירות נפש

והנה במלכותא דארעא אנו מוצאים שמלך שיש לו חיילים המוכנים למסור נפשם למענו, כוחם רב הרבה יותר, ואם כך ודאי גם במלחמה זו שעם אר"ה, על ידי מחשבת מסירות נפש יש כוח רב לנצח. ואמנם כבר מפורש כן ברמח"ל (ד"ר ה' שם) שהקב"ה סידר בבריאה שהפעולה שמאירה ומתקנת את הבריאה ומעבירה את חושך הוהומא והטומאה והסט"א, זהו המסירות נפש למות עקד"ה, ונתבאר שם חידוש עצום ונפלא שאמנם המוסר את נפשו בפועל, מתקן בבריאה תיקון עצום, אבל גם מסירת הנפש במחשבה שגומר בליבו למסור נפשו על יחוד ה', פועל באותו אופן אלא רק בפחות עצומה!

ודבר זה הוא גם סגולה עצומה לכפרת עוונות! וזה לשון האר"ז"ל (שעה"כ על ק"ש דרוש ו' דף כד): "יש קצת תיקון במה שנמסור נפשנו עקד"ה בכל לב, כי על ידי כן אפילו אין בנו שום מעשים טובים, והרשענו עד להפליא, הנה על ידי מסירות נפש להריגה מתכפרים עוונותינו כולם!"

ג] להיות כחיילים המוסרים עצמם על כתר המלוכה!

והנה הגר"ח מוואליץ (בדרשתו הנ"ל) ביאר מה הדרך להשיב את השכינה וכתב: **אם היינו מכוונים בכל התפילות ובקשות רק על צער השכינה כביכול, בודאי היינו זוכים להיות נענים על ענין בקשתינו ולהגאל גאולה שלימה, אבל אשמים אנחנו, ואין אנו מבקשים רק על צערינו ודאגת פרנסתנו, לכן אין אנחנו נושעים רק מעט הנוגע לפרנסתנו! עכ"ל.** וידועים דבריו בנפש החיים (שער ב' פ"א) שכמו שחייל משליך כל עניניו וצרכי עצמו מנגד, ומוסר נפשו רק על כבוד המלך שישגי הכתר מלוכה של אותה המדינה ותנשא מלכותו, כן ראוי מאוד לאדם הישר לשום כל כוונתו וטוהר מחשבתו בתפילתו, להעביר רוח הטומאה מן העולם ויתוקן עולם במלכותו יתברך שמו, ולא על עניניו וצרכי עצמו כלל. והוסיף שם - ועיניו הרואות בנוסח תפלת ראש השנה שהוא מסודר מראשו עד סופו **רק על כבוד מלכותו יתברך שמו עכ"ל.**

אמנם ידועים דברי הגרי"ס זצ"ל שאסור לנו לעשות שקר בעצמנו, ומכיון שבמציאות אין אנו בדרגה לחשוב רק על כבוד שמים, ובשביל כל רווח קטן של עצמינו אנחנו מסוגלים לשכוח מכבוד שמים, אי"כ מי שאינו חושב בתפילות גם על עצמו סימן שאינו מאמין שר"ה הוא יום הדין לחיים ולמות, בריאות ופרנסה. (ע' כתבי הסבא מקלם ותלמידיו ח"ב עמ' תשצ"ה). - [אמנם דוק בזה דגם הגרי"ס לא אמר להוסיף בקשות אישיות אלא רק לחשוב גם על עצמו וי"ב, ולכוין היטב בכל מקום שתקנו לנו בתפילה בקשות כאלו, כגון: זכרנו לחיים, שים שלום, אבינו מלכנו וכדו'. ואכמ"ל. ולמעשה לגבי חוספת בקשות אישיות בלשוננו, אף שמעיקר הדין מותר, ישנם דעות בזה אם כדאי להדבר, או שאולי זה בכלל "כל המוסיף גורע", שבשעה שיש מלחמה על כל מלכות שמים הוא מבקש בקשות אישיות. ומרח שליט"א (בעמח"ס "אחת שאלתי") אמר בענין זה, שכשיש לאדם משפט, אדם חכם אינו מוציא מפיו מה שלא הורו לו הער"ד והסניגור, וא"כ כל שכן במשפט הגדול ברי"ה לא כדאי לומר מילה שלא הורו לנו אנשי כנה"ג.

העבודה בשעת אמירת מלכויות זכרונות שופרות

נצטוינו בג' עבודות חשובות במוסף של ראש השנה. והם מלכויות זכרונות ושופרות. וראוי לידע חשיבות עבודה זו, **שדעת כמה ראשונים ואחרונים שחיובם מן התורה**, [וכפשוט הגמרא ברי"ה טו. לב. לד.]. אמנם הריטב"א (טו.) כתב הפסוקים הם אסמכתא, שהקב"ה העיר שראוי לעשות כן, אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, והריטב"א (לב.) כתב דאף דהוי דרבנן עשאום כאלו הם מן התורה. ואכמ"ל.

יסוד גדול יש להקדים לענין אמירת הפסוקים, שאין הכוונה רק לחזור על פסוקים אלו, אלא בכל דבר יש עבודה: להאמין בזה, לקיים את זה, ולהתפלל על כך, וכדלהלן:

עבודת פסוקי מלכויות

א. **אמונה**: מבואר במהרש"א (הנ"ל) דענין אמירת פסוקים אלו לומר שאנו מאמינים במציאות ה' ובאחדותו. [וכמו שצריך לחשוב בכל אמירת "שמע ישראל"].

ב. **קבלת עול מלכות שמים**: ז"ל היסוה"ע (שי"א פ"ד): **כוונת אמירת פסוקי מלכויות הוא שהאדם ימליך את ה' ית' בעת אמירת פסוקים אלו!** וכלשון הגמרא (רי"ה טו.) "אמרנו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" ואיך בוש לא יבוש אם מוציא מפיו ומשפתיו פסוקי מלכויות ואינו מכיון במחשבתו להמליך את ה"ת עליו. והאר"ך שם שבאמירת פסוקי מלכויות יכוין במחשבתו בשמחה עצומה: "אני מקבל אלקותך ומלכותך עלי ועל צאצאי

עד סוף כל הדורות", וישמח שמחה עצומה על שיש לו אלוך קדוש ומלך גדול ונורא. - ובכתבי הסבא מקלם האר"ך בזה שלא מספיק להתפלל שהקב"ה ימלוך על כל העולם, ולהמליך אותו עליהם, אלא בעיקר צריך להמליך את ה' ית' על עצמו, על כל אבריו וחושיו, ראייה, שמיעה, מחשבה וכדו' לכבוש אותם תחת רצון ה'.

ג. **לקבל ע"ע מסירות נפש למות עקד"ה**: עיין לעיל (ב.ב.) שבכלל עבודת המלכויות לקבל ע"ע מלכות ה' במסירות נפש. וכן כתב היסוה"ע שבאמירת המלכויות ראוי שיקבל על עצמו מסירת נפש בציור איזה מיתה להראות אמיתת אמונתנו ביחוד אלקותו ית'.

ד. **תפילה שיתגלה מלכות ה'**, כמו שתקנו לנו חז"ל בברכת המלכויות להתפלל על כך "על כן נקוה לך וגו'", וכן בסיום הברכה.

החידוש המיוחד של מלכויות דר"ה

מו"ר הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל הביא (בקובי שפתי כהן) מרבו רבי אייזיק שר זצ"ל שהקשה מהי העבודה המיוחדת של מלכויות בר"ה הרי כל יום בשנה אנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים בק"ש. וביאר הגר"א שר עפ"י הגמ' (ברכות כה. ורש"י שם) שבקריאת שמע לא נחשבים כעומד לפני המלך (ולא דמי לשמו"ע דהוי עומד לפני המלך). וזהו הענין המיוחד של מלכויות בר"ה, שעומדים לפני המלך ומקבלים עול מלכותו! וכלשון הגמרא "אמרנו לפני מלכויות", ולכן בר"ה אנו אומרים שמע ישראל וכל פסוקי מלכויות בתוך השמונה עשרה, ובפני המלך ממש אנו מקבלים עול מלכותו!

עבודת פסוקי זכרונות

לשון הגמרא (ברי"ה שם): **אמרנו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ומבואר בספרים שיש כמה נקודות בעבודה זו איך אמירת הפסוקים תעלה הזכרון לטובה, דהנה בפסוקי הזכרונות מזכירים שתי ענינים, האחד שהקב"ה זוכר כל מעשי בני אדם, ודן על כולם ונותן שכר ועונש, והשני שהקב"ה זוכר את מעשי האבות הקדושים וחסד נעורך, והברית וכו'. ויש בהזכרות אלו ב' עבודות:**

א] החלק הראשון ענינו לחזק אמונתנו שהקב"ה זוכר כל מעשינו ודן היום בר"ה על הכל, וכמו שמתחילים את פסוקי הזכרונות "אתה זוכר מעשה עולם וכו'". ויש בזה כמה מטרות:

1) על ידי חיזוק האמונה שה' זוכר כל מעשינו ודן אותנו היום, ממילא יתעורר האדם לשוב בתשובה, וזה יגרום שיזכר לטובה, וכמו שהאר"ך ביסוה"ע שבאמירת "אתה זוכר מעשה עולם וכו'" יתעורר ליתן קולו בבכי רב ועצום, שהיום יפקד הוא ובניו על כל רוע מפעליו וכו'. ותיכף יתן אל ליבו לשוב מעבירות שבידו, ויקבל במחשבתו לתקן כל מה שעיתו, ועיניו יורידו כנחל דמעה מאין הפגות.

2) **עצם זה שאנו מחזקים את האמונה שה' זוכר אותנו, פועל שה' יזכור אותנו לטובה**, וכמו שהאר"ך השפתי חיים, שזכרון ה' אותנו לטובה תלוי עד כמה אנו זוכרים את ה', וכמו שכתב הרמב"ן (אייב לו, ז.) עה"פ "עין ה' אל יראוי למיחלים לחסדו" שיש השגחה פרטית מיוחדת על אלה הדבקים תמיד בה'. וממילא בפסוקי הזכרונות יש לאדם להתעורר לידע שכל קיומו וחיותו תלוי רק בהשגחה פרטית שה' משיגיא אותנו.

ב] החלק הנוסף בעבודת הזכרונות הוא לחזק הארת זכרונות המעשים הטובים למעלה, שה' יזכור את האבות ואת הברית שכרת עמם, ואת העקידה, וכן את כל מעשי ישראל הטובים שעשו במשך הדורות, וכמבואר בתומר דבורה (פ"א) שאחד מה"ג מידות של הקב"ה הוא "מימי קדם". פ"י שכשעם ישראל אינם ראויים מצד עצמם וגם זכות אבות תמה, מ"מ הקב"ה זוכר ימים קדמונים, ואהבה שהיה מקודם, ומרחם על ישראל. וה' מזכיר כל המצוות שעשו ישראל, וגם את כל המדות הטובות שה' מנהיג בהם עולמו. ומכולם עושה סגולה לרחם עליהם. ואת זה אנו פועלים בפסוקי הזכרונות בשני אופנים:

1) **בעצם הזכרת פסוקי הזכרונות, וכמבואר ברמח"ל בדרך ה'** (בחד" ובכמה מקומות) שהכח החזק ביותר להוריד השפעות הוא על ידי אמירת ולימוד ועיון בפסוקי התורה שעל אותו ענין, וזה מאיר את אותם האורות. וממילא ככל שמתחזקים ומכוונים בפסוקים אלו כך מתעוררת יותר השפעתם,

2) **תפילה**: לשון הספרי (פ' בהעלותך ט) הוא: "המליכיהו תחילה ואח"כ בקש מלפניו רחמים כדי שתזכר לו". הרי שבאמירת פסוקים אלו צריך לכוין גם כבקשה ותפילה שה' יזכור הדבר לטובה. ועיין יסוה"ע שיכוין בכל אחד מפסוקים אלו תפילה בבכי עצום על אותו ענין, כגון בפסוק "זכרתי לך חסד נעורך וגו'", יתפלל שגם עתה ה' יזכור לנו אותו חסד נעורים ואהבת איתן שהלכו אחריו במדבר בארץ לא זרועה. ובפסוק "הבן יקר לי אפרים" יעורר ליבו אל בכי עצום ויתפלל שה' יזכור לנו שאנו בניו הנחמדים וילדי שעשועים

שלו וכו'. וכך תיקנו לנו אנשי כנה"ג גם לסיים את פסוקי הזכרונות בתפילה שה' יזכור לנו את ברית האבות והעקידה וכו'. [ועיין אור זרוע (הל' תפילה ק) שאף לדעת שמואל (שבת נה) שזכות אבות תמה, אבל כשאנו מתפללים על זה שיעמוד לנו זכות אבות אינו תמה!].

3) לכוין שגם אני הולך בדרך האבות ומוכן לעקוד את עצמי: כן כתב היסוה"ע שבאמירת תפילה זו יכוין שגם הוא מקבל על עצמו כעת להעקד במסירות נפש, וכן כתב רס"ג שענין השופר להזכירנו עקידת יצחק "שכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת השם". וכך מבואר גם בריטב"א דלעיל, (בג) דכיון שאנחנו הולכין בדרכי האבות בזה, ה' זוכר לנו את העקידה. וכאילו גם אנחנו עקדנו עצמנו לפניו!

עבודת פסוקי שופרות

בפסוקי שופרות מזכירים גם שופרות דמתן תורה וגם שופר של משיח, ומשמע שהעבודה היא בשניהם, וכ"כ הרמח"ל במאמר החכמה: "סגולת השופר בתקיעתו למטה, וכח שורשיו למעלה, הוא לחזק הטוב ולכפות הרע. ואמנם החיזוק הראשון נעשה ע"י שופר דמתן תורה. והשלמת התיקון לעתיד לבוא יהיה ע"י יתקע בשופר גדול". ונצטוונו לתקוע בשופר בר"ה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה, ולהזמין העתיד להעשות לעתיד לבוא. וכן כנגד זה נסדר הסדר בתפילה לעורר אותו כראוי. - והעבודה שבוה הוא:

א. אמונה במתן תורה וביציאת המשיח: נתבאר במהרש"א (הג"ל) דענין השופרות הוא לחזק האמונה בתורה מן השמים שהיה ע"י שופר דמתן תורה, ולכאורה ה"ה להתחזק באמונה בביאת המשיח. (שהוא כלול בשכר ועונש).

ב. קבלת עול תורה ומצוות: זה לשון הרס"ג לגבי תק"ש: להזכירנו מעמד הר סיני "וגם אנחנו מקבלים על עצמינו נעשה ונשמע".

ג. יציפה לגאולה: ז"ל הראי"ז (מובא בשלטי גבורים ר"ה ג): "אמרו לפני שופרות שתתנו לב ותצפו ליום הדין ולימות המשיח, ובמה בשופר". - וכך תיקנו לנו בנוסח התפילה בסיום השופרות להתפלל על הגאולה העתידה "תקע בשופר גדול לחירותנו וכו".

וכעין זה כתב רס"ג בכלל הכוונות שיש לכוין בתק"ש: א] להזכירנו חורבן ביהמ"ק וכשאנו שומעים קול השופר נבקש מה' על בנין ביהמ"ק. ב] להזכיר קיבוץ נדחי ישראל שנא' "יתקע בשופר גדול" כדי להתאוות אליו!

העבודה והכוונה בשעת שמיעת התקיעות

א] תשובה

ידוע הגמ' בר"ה (טז): "למה תוקעין בר"ה? רחמנא אמר תקעו!" ואולם מפורסם מש"כ הרמב"ם (פ"ג מתשובה ה"ד) שאף שתקיעת שופר גזירת הכתוב אבל רמז יש בו: עוררו ישנים, חפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה. וכע"ז מבואר בחינוך (מצוה תה) ובר"ן (ר"ה ג. מדפי הר"ף).

וכ"כ רס"ג בטעמי תקיעת שופר: א] להזהיר כל הרוצה לשוב ישוב, כי הוא יום ראשון לעשיית. ב] להזכירנו לשמוע לקול דברי המוסר של הנביאים שנמשלו לתקיעת שופר. ג] שנירא ונחרד ונשבר עצמינו לפני הבורא. כי כן הוא טבע השופר שמרעיד ומחריד.

וז"ל האבודרהם: כתוב "יום תרועה יהיה לכם" ומתרגמין "יום יבא" וכתב בעל המנהגות: נראה בעיני כי האדם צריך שיילל לפני בוראו יתעלה על עוונותיו, ולכך צייתה התורה לתקוע כעין יללה וגוה.

שופר בלי תשובה הוא כנגן המנגן!

היסוה"ע (שי"א פ"ג) מביא שמפורש במדרש (תהלים פא) שתכלית השופר היא תשובה. וז"ל: "תקעו בחודש שופר" שפרו מעשיכם ואני מכסה עוונותיכם. - והביא כן גם מהזה"ק (ויקרא פט). שבשעת התקיעות צריך לחזור בתשובה ואז השופר מעורר רחמים. וכתב היסוה"ע שלכן בעת התקיעות צריך לקבל על עצמו בלב שלם על להבא לשמור עצמו בכל עניני עבודת הבורא. ויקבל ע"ע גדרים וסייגים במה שלא היה נזהר עד הנה.

וז"ל הרש"ש זצ"ל (מובא בפלא יעון, ר"ה): "עיקר תיקון השופר למעלה תלוי בתשובה! והכרח גדול הוא התעוררות הלב בתשובה ביום זה, כי אין קול השופר פועל למעשה אם לא שעולה הקול בהתעוררות הלב בתשובה, ואם לאו הוא כנגן המנגן!"

ב] המלכת הקב"ה

זה לשון הרס"ג: הענין הראשון (שיש בתקיעות) הוא, מפני שהיום תחילת הבריאה, שבו ברא הקב"ה העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחילת מלכותם, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא ית' ביום זה, וכן אמר דוד "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'!"

ומסופר (כתר ראש קד, תוספת מעשה רב נח) שהגר"א היה שמוח מאוד בעת תקיעת שופר, "כי אמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדוה כדוגמת המדינה שממליכים מלך ומעטרים אותו, כן אנחנו בתקיעת השופר ממליכים את הקב"ה בכל העולמות שאנחנו עמו".

וכנראה משום כך נוהגים לומר לפני התקיעות פרק מ"ז בתהלים המדבר על גילוי מלכות שמים בימות המשיח. והדרך לזה "עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר". דהיינו שמטרת התקיעות היא להמליך את הקב"ה כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ וכו".

כוונת התקיעות במלכויות זכרונות ושופרות

הנה אף שתקיעת שופר גזירת הכתוב, אבל בגמרא (ד"ף ד.ד.) למדו מפסוקים שיש לתקוע ג' פעמים, במלכויות, זכרונות, ושופרות, ונתבאר בגמ' שיש ענין מיוחד בכל אחד מהם בפני עצמו, וז"ל הגמרא (ר"ה טז): אמר הקב"ה וכו' אמרו לפני מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר. ועיין שם ברשב"א ובריטב"א שיובמה בשופר" עולה גם על מלכויות, דהיינו שעל ידי השופר של מלכויות אנו ממליכים את הקב"ה! ועל ידי השופר של זכרונות אנו מעלים זכרונינו לטובה. וא"כ מבואר שפעולת השופר בתקיעות דמלכויות שונה מהתקיעות שבזכרונות ומהתקיעות שבשופרות. (וכע"ז יוצא מדברי המהר"ל בנר אריה ויקרא כג, כד ע"ש דוק). ועל פי זה לכאורה גם הכוונה שבהם צריכה להיות שונה, וכדלהלן:

כוונת התקיעות דמלכויות

עיין שם בריטב"א שהתקיעות של מלכויות הוא כדי להמליך את ה', וכמו שמצינו כע"ז במלכותא דארעא שהעם תוקע בשופרות בשעת המלכת מלך. וכך ביאר גם רבינו בחיי (כד הקמת - ר"ה), וציין לפסוק "וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך". - וכן כתב במגילת המאור (נר ה,ה): "ונמנהג ידוע כי ביום שימלוך מלך בשר ודם יתקבצו עבדיו ויתקעו בשופרות לפני לפרסם הדבר, ויאמרו: יחי אדוננו המלך! וכדאי הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה שיעשו כן ביום בתחילת מלכותו וכו'. וכע"ז כתב הרשב"ן, והוסיף שאותה תקיעה תעלה לפני ה' לזכרון לפקוד את ישראל לשלום, כמלך המקלס על עבדיו העובדים אותו, ועי"ש שלכן תיקנו חכמים לומר פסוקי מלכויות. כמו שלמלך גם תוקעים בשופרות וגם צועקים יחי המלך! - ויש לכוין בתקיעות אלו שהוא מקבל גם על עצמו את הקב"ה למלך, עם כל העול מלכות שמים.

כוונת התקיעות בזכרונות

כפי שנתבאר, התקיעות של זכרונות ענינם להעלות הזכרון לטובה. - ועיין לעיל בכוונת אמירת פסוקי הזכרונות, ולכאורה כך יש לכוין גם בתקיעות של זכרונות. דהיינו א]. שאנו מאמינים שה' זוכר כל הנשכחות ודן אותנו כעת, ואנחנו כעת נכנסים לזכרון לפני ולפנים ככהן גדול הנכנס לקדש הקדשים. והשופר בא להרתיע אותנו על הדין ולעוררנו לתשובה, ויש לשוב בתשובה בתקיעות אלו. ב]. אנו מתפללים בזה שה' יזכור לנו ברית אבות והעקידה וכו', ואף אנו הולכים בדרכיהם ומוכינים למסור נפשנו על קידוש ה'. וכמו שכתב רס"ג מעניני התקיעות להזכירנו עקידת יצחק "וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת השם".

תקיעות - שופרות

תקיעות דשופרות ענינם לחזק את אותם השופרות שהוזכרו בפסוקי שופרות, וענינם שופר של גילוי מלכות ה', בין בעבר במתן תורה, ובין בעתיד בשופר גדול, ושאר שופרות שמריעים בהם לפני המלך ה'. וכמו שכתב הרמח"ל שנצטוונו לתקוע בשופר בר"ה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה, ולהזמין העתיד להעשות לעתיד לבוא. וכפי שנתבאר לעיל היינו על ידי שזוכר בשופר דמתן תורה, ונקבל על עצמינו נעשה ונשמע. ועל ידי שנצפה ונתפלל לשופר של משיח. ונרצה את גילוי מלכות שמים.

וכן כתב רס"ג בכלל הכוונות שבתק"ש: א] שכשאנו שומעים קול השופר נבקש מה' על בנין ביהמ"ק. ב] להזכיר יום הדין הגדול שנאמר כי קרוב יום ה' גדול קרוב ומהר מאוד יום שופר ותרועה. ג] שנתאוה לקיבוץ נדחי ישראל שנא' "יתקע בשופר גדול". ד] להזכירנו תחית המתים. [הנה הבית יוסף (ס' תקצ ד"ה ונראה להנ"ה) כתב דתקיעה שהוא קול פשוט הוא סימן שמחה, ותרועה (ושברים) הוא סימן בכי ויללה (וכלשון הגמ' גנוחי גנוח וילולי ליל). - ולפי זה נראה לענין עצה נכונה לחלק את המחשבות הנ"ל בדרך זה: בתקיעות דמיושב שאינם קשורים לברכות של מלכויות וזכרונות, בזמן התקיעה הפשוטה יכוין שמקבל ע"ע את המלכת הקב"ה בשמחה, ובזמן השברים ותרועה ייל על עוונותיו. וכך גם בשאר התקיעות אפשר לחלק את הכוונה לשני חלקים כדלהלן: בשופר של מלכויות, בתקיעות הפשוטות יהיה בשמחה על מלכות ה', ובשברים תרועה יבכה שיתגלה מלכותו. וכך גם בתקיעות דזכרונות, בפשוטות ישמח שה' זוכר לנו ברית אבות וכו', ובש"ת יבכה על עוונותיו שנזכרים לפני ה'. וכך בתקיעות דשופרות, בפשוטות ישמח על שופר של מתן תורה, ובש"ת יבכה ויתפלל לשופרו של משיח].